

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ З УРАХУВАННЯМ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ КРАЇН ЄВРОПИ

Легостаєва О.О., Шопіна А.І.

Харківський інститут банківської справи

Університету банківської справи Національного банку України

В статті розглянуто сучасний стан та особливості податкового регулювання банківського сектору, визначено основні його елементи, розглянуто основні міжнародні практики оподаткування банку у європейських країнах та наведено основні рекомендації щодо удосконалення системи оподаткування банків в Україні.

Ключові слова: податкова система, податкові стимули, прибутки, фінансовий результат, податкове навантаження, податкова віддача.

Постановка проблеми. Соціально-економічний стан України та світу потребує перетворень в частині податкового регулювання банківського сектору. Це пов'язано із загостренням світових кризових явищ, швидким розвитком потреб суспільства, тенденцією до соціалізації економіки тощо. Особливо важливого значення набуває питання розвитку банківського сектору, так як з кожним днем саме банки забезпечують сталу роботу мільйонів організацій та людей у взаємодії між собою. Перспективи розвитку податкового законодавства в банківському секторі залежать від впровадження дієвих податкових стимулів. На заваді можуть стати певні корупційні, ментальні, законодавчі або міждержавні фактори. Саме тому удосконаленню податкового регулювання має бути приділено значну увагу, повинні бути докладені зусилля найкращих спеціалістів, які саме й будуть враховувати всі ці фактори. Всі рішення мають бути прийняті спільними зусиллями шляхом знаходження компромісу між державою та суспільством, та не повинні суперечити міждержавним інтересам.

Аналіз останніх джерел і публікацій. В економічній літературі надзвичайно мало робіт, пов'язаних з удосконаленням оподаткування банківської діяльності. Загалом, в Україні питанням державного регулювання банківської системи займалися такі науковці, як О. Василик, У. Владичин, А. Гальчинський, С. Лобозинська, А. Мороз. Розвитком загальної теорії податкового регулювання доходів банків займалися такі відомі економісти як А. Сміт, Д.Рікардо, Дж. Мілль, А. Гікс та Дж. Кейнс. Саме через те, що проблема оподаткування банківського сектору, як окремого виду діяльності не має широкого та повного огляду, існує потреба дослідження системи оподаткування та розробки нових теорій оподаткування з метою забезпечення стабільного економічного розвитку та підвищення економічної рівності у суспільстві.

Метою статті є дослідження вітчизняного та міжнародного досвіду податкового регулювання податку на прибуток, визначення особливостей податкового регулювання банківського сектору, основних тенденцій його розвитку, місця то ролі банку в системі оподаткування.

Виклад основного матеріалу. Одним з найголовніших показників, який може свідчити про ефективність банку, є його прибутковість. Податки, які надходять до бюджету від здійснення банківської діяльності займають значне місце в загальному обсязі податкових надходжень.

Прибутковість банку залежить не тільки від таких основних показників як доходи та витрати банку, одним з важливих факторів є податкове навантаження, на яке неабиякий вплив має

держава у вигляді встановленої ставки податку на прибуток. Варто зазначити, що ставка податку на прибуток має тенденцію до зміни, особливо чітко ця тенденція просліджується з прийняттям Податкового Кодексу України у 2011 році. Динаміка зміни розміру податку на прибуток, з урахуванням ставки, що закладена в Кодексі на найближчі роки, наведена на рис. 1 [1].

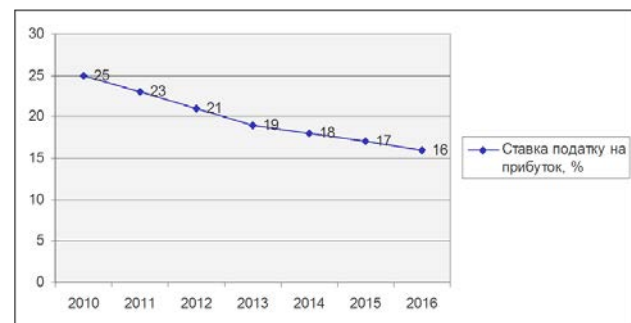

Рис. 1. Динаміка ставки податку на прибуток банків за 2010-2016 рр.

Згідно закладеної в законодавстві зміни ставки податку, ми бачимо, що податкове навантаження вітчизняних підприємств поступово зменшується. Це дозволить організаціям, зменшуючи податковий тягар, бути більш конкурентоспроможними, в першу чергу, та мати можливість працювати за умов вільної конкуренції, що притаманне умовам перехідної економіки.

В українській економіці банки виступають не тільки платниками податків, вони також виконують роль податкових агентів, та посередників між платниками податків та державою. В багатьох європейських державах, на відміну від України, існують окремо виділені банківські кодекси, складовою яких є банківське оподаткування. У правовій системі України банківське право виділене як окрема ланка, але окреме відокремлення та регламентування оподаткування банківської системи відсутнє [2].

В економічній практиці європейських країн оподаткування банків найчастіше здійснюється на засадах оподаткування корпорацій. Наприклад, новостворені банки у Франції отримують пільги з оподаткування протягом перших п'яти років своєї діяльності. Перші два роки банки звільнюються від податкового навантаження, на третій рік вони сплачують 25% ставки податку, та четвертий рік – 50%, на п'ятий – 75%, і вже потім, по завершенню п'яти років діяльності банки переходять на повну ставку оподаткування [3].

Як і у Франції, в Німеччині банківські установи також сплачують податок надприбуток корпорацій.

В країні діють різні рівні корпоративного податку. Прибутковий податок справляється за прогресивною шкалою з мінімальною ставкою – 15%, і максимальною – 42%.

В Італії платники (фінансово-кредитні установи, в тому числі їх філіали за кордоном) платять прибутковий податок за ставкою 36%.

В Швеції корпоративний податок стягується з підприємств за ставками в межах від 20 до 30%. [4].

При поверхневому порівнянні податкового навантаження банків України та розвинутих країн Європи, можна сказати, що банки сплачують майже однакові податки, але сам розмір податкового навантаження має суттєву різницю.

За результатами 2012 року близько 94% прибутку банківської систем України припадає на банки I-ої групи. З огляду на це проаналізуємо показники податкового навантаження в розрізі банків саме I-ої групи за 2010-2013 рр. (табл. 1).

Таблиця 1
Основні показники діяльності I-ої групи банків за 2010-2012 рр.

№ з/п	Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
1	Кількість банків, од	17	17	15	15
2	Кількість прибуткових банків, од	12	14	15	13
3	Кількість збиткових банків, од	5	3	0	2
4	Фінансовий результат діяльності, тис. грн.	-5094270	-3089908	5461402	2731122
5	Витрати з податку на прибуток банку, тис. грн.	50677	-830256	-284205	-518913

За результатами таблиці 1, можна побачити, що кількість збиткових банків в 2010 році була найбільшою, що є наслідком впливу світової фінансової кризи 2008-2009 р.р., крім того з кожним роком зростає прибутковість банків I-ої групи, що дозволяє отримувати більш високу кількість податків до бюджету.

В цілому збитковість банків пов'язана, перш за все, з кризовим станом банківської системи у 2008-2009 роках, неспроможністю ефективно проводити свою фінансову політику.

Проте, деяким банкам, таким як «Приватбанк», «Ощадбанк», «Укргазбанк», «Укрсоцбанк», «Сбербанк Росії», вдалось отримати прибуток за рахунок повернення вкладників до банку, відновлення кредитування, нарощення клієнтської бази, «оздоровчої політики» депозитного зростання серед населення, що викликано стабілізацією валютного курсу.

З метою дослідження рівня оподаткування банків України було проведено розрахунки зазначених показників у розрізі груп банків відповідно до класифікації Національного банку України, а саме найбільші банки, великі банки, середні та малі банки.

Для аналізу було розраховано два показники податкового навантаження з податку на прибуток банку (табл. 2):

ПН1 – співвідношення поточного податку на прибуток банку і прибутку до оподаткування (фінансового результату);

ПН2 – показник податкового навантаження на чистий прибуток банку.

Таблиця 2
Динаміка показників податкового навантаження банків України за період з 2010 по 2012 рр., %

Групи банків	2010 р.		2011 р.		2012 р.	
	ПН1	ПН2	ПН1	ПН2	ПН1	ПН2
Найбільші банки	33,11	36,19	19,44	63,85	16,19	18,28
Великі банки	18,5	20,4	14,27	15,66	21,12	26,25
Середні банки	32,27	95,28	40,62	67,75	16,08	18,58
Малі банки	32,64	44,71	31,26	35,48	27,52	38,16
Середнє значення по банківській системі	25,38	45,25	26,40	45,69	20,22	25,31

Як свідчать результати розрахунків середні та малі банки мають вищий рівень податкового навантаження порівняно з великими та найбільшими банками. Найвищі значення податкового навантаження за період дослідження спостерігались у 2011 році, що можна пояснити змінами у податковому законодавстві та введенням у дію Податкового кодексу України. Середнє значення податкового навантаження по банківській системі за 2012 рік наближається до встановленої ставки оподаткування – 21%, що є позитивною тенденцією.

Для порівняння було також проаналізовано показники податкової віддачі доходів та витрат банків (табл. 3).

Таблиця 3
Динаміка показників податкової віддачі банків України за період з 2010 по 2012 рр., %

Групи банків	2010 р.		2011 р.		2012 р.	
	ПВд	ПВв	ПВд	ПВв	ПВд	ПВв
Найбільші банки	0,09	0,08	0,85	0,82	0,30	0,32
Великі банки	0,36	0,28	1,69	1,41	0,69	0,69
Середні банки	0,63	0,57	0,20	0,20	0,95	0,89
Малі банки	0,77	0,77	0,24	0,23	0,75	0,77
Середнє значення по банківській системі	0,46	0,43	0,74	0,66	0,67	0,67

Середнє значення даного показника по банківській системі у 2012 році зросло порівняно з 2010 роком, що свідчить про скорочення податкової бази. Проте, протягом періоду дослідження показник податкової віддачі не досягає граничного рівня у розмірі 1%.

Таким чином, показники податкової віддачі суттєво відрізняються від показників податкового навантаження, розрахованих за даними фінансової звітності банків, і не відображають реального рівня податкового навантаження на результати діяльності банків.

Проведене дослідження дозволяє стверджувати про поступове зниження рівня оподаткування банків, що є свідченням позитивного впливу зменшення ставки з податку на прибуток.

В Україні банківський сектор належить до найбільш прозорих секторів нашої економіки. Однак все-таки не всі банки є добросовісними платниками податків. Більшість із них намагається максимально скористатись «лазівками» у законодавстві для мінімізації сплати податків.

До найбільш відомих податкових «лазівок» належать:

- штучне завищення витрат і приховування доходів;
- маніпуляція валютно-обмінними операціями з метою виведення їх з оподаткування;
- купівля цінних паперів ніби-то в інвестиційних цілях;
- відрахування на резерви по кредитних операціях;
- виплата страхових премій страховим компаніям, пов'язаним з банками, або акціонерам.

Для запобігання застосування непрозорих схем, а також для створення адекватного податкового середовища в банківській системі, на нашу думку, варто довести податкове законодавство України до європейського.

Світовий досвід оподаткування банків свідчить про те, що максимально

допустимий рівень податкового навантаження на фінансові установи має становити на рівні 30-40% доходу. При перевищенні верхньої межі у банків зникають стимули до здійснення банківської діяльності, ініціатива і зацікавленість у веденні банківського бізнесу.

Уряди різних країн світу останнім часом більшою мірою покладаються на непрямі податки, такі як ПДВ і податок на товари і послуги, як джерело доходів бюджету. Такі зміни в податковій політиці пов'язані з нестабільністю

надходжень від прямих податків. Згідно з результатами дослідження консалтингової компанії «KPMG», багато держав з розвинутою системою непрямих податків підвищують ставки ПДВ і

податку на товари і послуги, одночасно знижуючи ставки прямих податків та розробляють заходи для розширення бази оподаткування.

Визначимо ключові особливості сучасної практики оподаткування банків у країнах ЄС:

- низька питома вага податків, що сплачуються банками, у загальній сумі податкових надходжень;
- застосування єдиної ставки податку на прибуток для корпорацій і банків;
- широке застосування податкових вирахувань на суму амортизаційних відрахувань, для створення резервних фондів, для покриття збитків;
- звільнення від оподаткування непрямими податками фінансових операцій [5, с. 4].

Висновки. Таким чином, слід зазначити, що врахування досвіду податкового регулювання країн ЄС є позитивним фактором реформування оподаткування банків в Україні та впливу на механізм формування прибутку

банку. Важливою складовою методології дослідження є визначення ефективності податкового регулювання через розрахунок податкового навантаження на банки.

Результати дослідження свідчать про те, що середні та малі банки мають вищий рівень податкового навантаження порівняно з великими та найбільшими банками. Найвищі значення податкового навантаження за період дослідження спостерігались у 2011 році, що можна пояснити змінами у податковому законодавстві та введенням у дію Податкового кодексу України. Середнє значення податкового навантаження по банківській системі за 2012 рік наближається до встановленої ставки оподаткування – 21%, що є позитивною тенденцією.

Список літератури:

1. Податковий кодекс України: Кодекс № 2755-VI від 02.12.2010 – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Владичин У. В. Іноземне банківництво в Україні: монографія / Уляна Владичин; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л.: Піраміда, 2011. – 280 с.
3. Бабійчук А. П. Стимулювання банківського інвестування: світові тенденції [Електронний ресурс] / Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlntu/22_12/202_Vab.pdf
4. Світовий досвід оподаткування (досвід розвитку та модернізації податкових служб країн світу [Електронний ресурс]. – офіційний сайт Державної податкової служби України. – Режим доступу: <http://sts.gov.ua/modernizatsiya-dps-ukraini/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid/>
5. Ключко Л. А. Підсозна Я. Г. Оподаткування банківської діяльності в Україні та основні напрями його вдосконалення, Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. – № 1(12), 2012. – 64 с.

Легостаева А. А., Шопина А.И.

Харьковский институт банковского дела
Университета банковского дела Национального банка Украины

ПУТИ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ НАЛОГООБЛЕЖЕНИЯ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ БАНКОВ С УЧЕТОМ МЕЖДУНАРОДНОГО ОПЫТА СТРАН ЕВРОПЫ

Аннотация

В статье рассмотрено современное состояние и особенности налогового регулирования банковского сектора, определены основные его элементы, рассмотрены основные международные практики налогообложения банков в европейских странах и приведены предложения по совершенствованию системы налогообложения банков в Украине
Ключевые слова: Налоговая система, налоговые стимулы, прибыль, финансовый результат, налоговая нагрузка, налоговая отдача.

Lehostaieva O.O., Shopina A.I.
 Kharkiv Institute of Banking
 University of Banking of the National Bank of Ukraine

WAYS OF IMPROVING TAXATION OF DOMESTIC BANKS WITH REGARD TO INTERNATIONAL EXPERIENCE OF EUROPEAN COUNTRIES

Summary

The article reviews the current condition and characteristics of the tax regulation of the banking sector, determines its main elements, considers leading international practice regarding taxation of banks in European countries and provides proposals for improvement of the taxation of banks in Ukraine.

Keywords: tax system, tax incentives, profit, financial results, tax burden, tax returns.

УДК 336.71

ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Лісна Р.П., Новікова А.С.

Харківський інститут банківської справи
 Університету банківської справи Національного банку України

У статті проаналізований вплив іноземного капіталу на банківський сектор України. Розглядається сутність іноземного капіталу у банківській сфері. Визначені позитивні результати та негативні наслідки присутності філій іноземних банків в Україні. Детально досліджено географічну приналежність банків з іноземним капіталом та їх вплив на основні показники діяльності банківського сектору. Надані практичні рекомендації щодо сучасного розвитку банківської системи України під впливом іноземного капіталу.

Ключові слова: банк, банк з іноземним капіталом, банківська система, іноземний капітал, конкурентоспроможність.

Актуальність теми. Національна економіка в умовах економічної та політичної нестабільності потребує підвищення рівня конкурентоспроможності та надійності через укріплення її банківського сектору. Необхідною в цих умовах вбачається участь іноземного капіталу у розбудові банківського сектору задля переймання передового досвіду, методів роботи та стандартизації головних аспектів банківської діяльності.

Постановка проблеми. Роль іноземного капіталу у формуванні банківського сектору економіки України заслуговує на особливу увагу. Присутність банків з іноземним капіталом у банківській системі України відповідає інтересам розвитку національної фінансової системи, сприяє залученню іноземних інвестицій та розширенню ресурсної бази соціально-економічного розвитку. Водночас слід зважати на низку фінансових ризиків, пов'язаних зі швидким зростанням частки іноземного банківського капіталу.

Проблема оцінювання впливу іноземних банків на банківську систему є досить актуальною не лише для вітчизняних, а й для зарубіжних учених. На жаль, в Україні дискусія щодо цієї проблематики має не так економічний, як політичний характер.

Метою статті є дослідження теоретичних та практичних аспектів щодо організації діяльності банків з іноземним капіталом в Україні, його впливу на національну банківську систему в сучасних умовах та пошук шляхів удосконалення.

Викладення основного матеріалу. Характерними ознаками прояву глобалізації та міжнародної інтеграції у сфері фінансових відносин є входження іноземного капіталу в національні фінансові ринки та посилення його впливу на розвиток національних фінансових систем.

Наукові джерела подають різноманітні визначення понять «іноземний капітал», «банк з іноземним капіталом», «іноземний банк» тощо. «Енциклопедія банківської справи» за редакцією Стельмаха В. Подає визначення банку з іноземним капіталом як банку, який функціонує на території країни і капітал якого частково або повністю належить іноземним інвесторам [15, с. 49].

В роботах Островської О. іноземний банк трактується як банк, що визнаний таким згідно з законодавством, іноземної країни, на території якої він зареєстрований [11, с. 180].

Вітчизняне законодавство пояснює термін «банк з іноземним капіталом» як банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше 10% [2]. Таке трактування враховує участь іноземного капіталу в банківській установі, частка якого становить більше ніж 10% і не враховує можливості вкладених кількома інвесторами коштів менше цієї частки.

Таким чином, головною ознакою іноземного банку є розташування фактичного центру прийняття стратегічних рішень за кордоном, а також мажоритарний контроль іноземних власників.

Мета іноземних інвесторів – не підвищувати добробут населення країни об'єкта інвестицій, а максимізувати прибуток для своїх власників та акціонерів [7, с. 26].

Присутність іноземного капіталу у банківській сфері України може мати як позитивні, так і негативні моменти. Серед позитивних слід виокремити такі:

- запровадження сучасних банківських технологій і фінансових інновацій;